

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

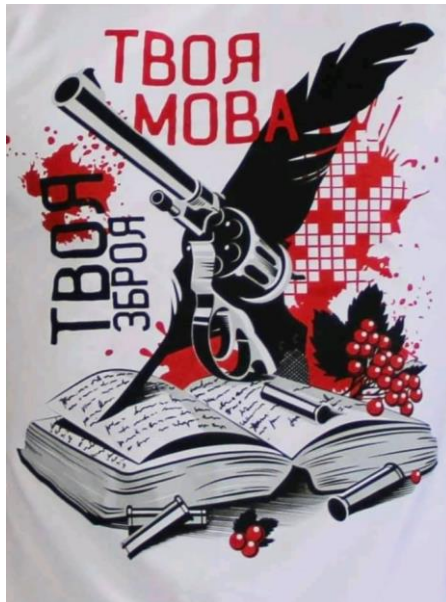
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 ЛЮТОГО 2023 РОКУ

Львів 2023

«Мова — кордон національної безпеки»: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 лютого 2023 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2023. 135 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь ПОПОВИЧ, доктор технічних наук, професор;

Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент;

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук;

Тетяна БОТВИН, доктор філософії;

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук;

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук;

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук;

Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук, доцент.

Збірник укладено за тезами доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова — кордон національної безпеки» 21 лютого 2023 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Секція 1. Мова і національна психологія. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Українська мова у світі.
- Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови у вищій школі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

З М І С Т

СЛОВО ДО ЧИТАЧА	3
-----------------------	---

СЕКЦІЯ 1

**МОВА І НАЦІОНАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.
МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ**

<i>Ірина БАБІЙ</i> СУЧАСНИЙ МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ УКРАЇНЦІВ	3
<i>Лідія ВЕРБИЦЬКА</i> СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНО- ЗАКОНОДАВЧИЙ МОВНИЙ ФРОНТ	6
<i>Тетяна ВИСОЦЬКА</i> ПОДВІЙНІ ФОРМИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	12
<i>Мар'яна ГДАКОВИЧ</i> МОВА МІСТА – ЯК СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ МАРКЕР МОВНОЇ ПОЛІТИКИ	17
<i>Зоряна ГОНТАР</i> РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ВОЄННИЙ ТА ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН	22
<i>Соломія КОВАЛІВ</i> МОВА УКРАЇНСЬКОЇ БЛОГОСФЕРИ НА БАЗІ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ	25
<i>Оксана ЛИТВИН</i> «ІДЕОЛОГІЧНЕ ШКІДНИЦТВО» В ТЕРМІНОГРАФІЧНИХ ПРАЦЯХ ПОЧАТКУ ХХ СТ.	29
<i>Світлана ЛИТВИНСЬКА, Галина ЗЕМЛЯНА</i> ПАТРІОТИЧНІ СЛОГАНИ Й АФОРИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ПОЧ. ХХІ СТ.	33

СЕКЦІЯ 1

**МОВА І НАЦІОНАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.
МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ**

УДК 811.161.2:808.5

СУЧАСНИЙ МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ УКРАЇНЦІВ

кандидат педагогічних наук Ірина БАБІЙ

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Мовленнєвий етикет є важливим маркером культурного простору кожного народу, оскільки акумулює і передає сформовану систему цінностей від одного покоління до іншого, міцно закорінений в морально-етичну сферу, забезпечуючи певну культурну тяглість [2]. Така багатовимірність етикету робить його об'єктом міждисциплінарних досліджень. В українському мовознавстві різноаспектовому вивченню мовленнєвого етикету присвячені праці М. Білоус, О. Миронюк (лінгвістичний), С. Богдана (етнографічний), М. Стахів (лінгводидактичний), В. Горобець, В. Франчук, Ю. Олешко, (діахронний) та ін.

Мовленнєвий етикет є системою, що характеризується стабільністю й традиційністю, однак діахронний аналіз засвідчує безперервне оновлення якісного і кількісного складу етикетних формул, що пов'язано передусім з паралінгвальними чинниками, адже мовленнєвий етикет, як і більшість мовних явищ, неможливо аналізувати поза культурним, соціально-політичним контекстом. Підкреслимо, що нові етикетні формули не десемантизувались і виконують не лише фатичну, а й інформаційну та ідентифікаційну функцію. Зокрема репертуар українських вітань поповнився фразою «Доброго вечора, ми з України!», яка стала маркером на означення свій-чужий. Гасло має свій день народження: 29 жовтня, коли

збільшувалася кількість московитського війська поблизу кордону з Україною, музиканти з Кременчука Артем Ткаченко та Максим Мокренко (відомі як PROBASS & HARDI) випустили трек «Доброго вечора», у якому поєднали електронну музику та українські фольклорні мотиви, додавши єдину фразу на початку – «Доброго вечора, ми з України». Поширенню фрази сприяв також голова Миколаївської ОВА Віталій Кім, який із цих слів розпочинав кожне своє відеозвернення.

Досі у мовленні українців разом з традиційним, давнім та універсальним вітанням «Добрий день», паралельно вживається скалькована з російської мови фраза «Доброго дня», що порушує етикетну вітальну традицію українців. Зокрема, у «Російсько-українському словникові» за редакцією Агатангела Кримського (1924-1933), московитську фразу «желать доброго дня» відтворено українськими відповідниками «на день добрий (на добридень) давати», «на добридень поклонітися», причому казали і кажуть це вітальне гасло безвідносно до частини доби [1].

Найпомітніших змін зазнають вітальні та прощальні етикетні формули, які творять так звану комунікативну рамку, зокрема, у репертуарі прощальних формул великої популярності серед українців набули бажальні фрази «Гарного дня», «Гарного вечора», які активно уживаються останні п'ять років і з'явилась, очевидно, під впливом англійської мови. Сьогодні фраза «Гарного дня» виконує власне фатичну, ритуальну функції, тобто увічливо завершує інформаційну комунікацію. Тоді як фрази «Спокійного дня», «Мирного дня», яку допасовуємо до традиційного «До побачення» й активно вживаємо з початком повномасштабної війни, окрім фатичного призначення, має важливе смислове навантаження, що дозволяє констатувати: етикетна мовленнєва система оперативно відреагувала на воєнні реалії. Окремо слід виділити прощальну фразу «Все буде Україна», яка з'явилась ще у далекому 2014 році, а її творцем стала українська патріотка Олена Степова, що проживала на Луганщині. З'явилось гасло під час тривалих ворожих обстрілів, на

противагу поширеному тоді в регіоні «Все буде Донбас!», відтак Олена написала книжку «Все буде Україна!», а патріотичне гасло ширилось серед українців й зараз не просто завершує вербальну комунікацію, а звучить у воєнний час особливо життєствердно.

Сучасний зріз етикетних формул засвідчує активну взаємодії української та англо-американської мовноетикетної традиції. Зокрема, сьогодні у мовленні українців побутує етикетний вислів «Я Вас/тебе почув/ла», однак фраза, яку фахівців з ефективної ділової комунікації рекомендують для спілкування без агресії та непорозумінь, має зворотну дію на співрозмовника в україномовному просторі й у багатьох викликає роздратування, агресію, сприймається як прояв неповаги. Скалькована з англійської мови (I hear you) фраза має нетипову для української мови структура, відтак вимовляючи її, комунікант знецінює роль свого співрозмовника, натомість вивищує свій статус і важливість своєї уваги та часу. Мовознавці пропонують альтернативні фрази: зрозумів / зрозуміла; я зрозумів, мені треба над цим подумати. Це вкотре підкреслює, що структура мовленнєвого етикету кожної нації формується передусім на питомій мовній основі під впливом різнотипних психологічних, соціально-політичних, культурологічних чинників, тому вживання чужомовних етикетних висловів може призвести до комунікативних невдач.

Отже, формули мовленнєвого етикету відображають не лише емоційно-вольовий стан мовця, його належність до певної соціальної групи, а й репрезентують його як представники певного національного культурного простору. Український мовленнєвий етикет постійно розвивається, оновлюється, водночас є суто національним явищем, оскільки належить рідній (материнській) мові та відображає національний характер українця, його самобутній спосіб мислення і світосприйняття. Мовець завжди співвідносить себе з певним соціокультурним середовищем, тому, незважаючи на вплив чужомовний вплив, пильнуймо питомо українські етикетні традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Російсько-український словник / за ред. А. Е. Кримського. Т. 1. 1924. С. 299. – Режим доступу : <https://archive.org/details/192433/page/299/mode/1up?view=theater>. Дата перегляду: 03.03.2023.
2. Федик О. Каталізатор взаємин / О. Федик, М. Кіяновська // Слово. 1991. № 12. С. 20-24.

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНО-ЗАКОНОДАВЧИЙ МОВНИЙ ФРОНТ

кандидат філологічних наук Лідія ВЕРБИЦЬКА

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

В умовах збройної агресії сучасна Україна є полем бою, або ж фронтом, на якому культурно багата європейська держава виборює своє право БУТИ СОБОЮ на своїй землі. Дбаючи про забезпечення найновішою військовою технікою, наданою в тому числі закордонними партнерами завдяки дипломатичній роботі, українська влада починає активніше працювати й на мовному фронті. Довоєнна інертна мовна політика стала одним з каталізаторів воєнних проблем. Але ж з усіх різновидів зброї мова – наймогутніший засіб впливу (ще за М. Рильським: «Слово – зброя»; а зараз В. Шкляр: «Наймогутніша зброя – мова» тощо). І дійсно, «коли офіційна мова не стає чинником національної безпеки, мовні відносини в країні перетворюються на чинник загрози цілісності держави» [6, 40]. Цікаво, що коли у 2017 році в Празі презентували нове дослідження провідних аналітиків країн Вишеградської четвірки щодо захисту проти гібридних загроз Росії, то один зі спікерів Данієл Барта зауважив: «... для Росії російська мова є інструментом номер один, на який вона може покласти в Україні» [2]. Це «найм'якший» спосіб окупації і водночас чи не найскладніший у боротьбі з ним, адже мовна зброя працює на всіх фронтах і в усіх суспільних сферах. Тому й